

İzmir Orman Yangınlarında **GÖNÜLLÜ KURYELERİN** **DENEYİMLERİ** **RAPORU**

Avrupa Birliği
sivil düşün

Bu rapor, Avrupa Birliği (AB) Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamiyle Kurye Hakları Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

KURYE HAKLARI DERNEĞİ

KÜNYE

Yayımlayan: Kurye Hakları Derneği

Yayın Tarihi: Nisan, 2025

Osmanağa Mah. Serasker Cad. No:33
(Serasker Han) Kat: 4 Daire: 27 Kadıköy/ İST

kuryehaklaridernegi@gmail.com

kuryehaklari.org

@kuryehaklari

Bu rapor, Avrupa Birliği (AB) Sivil Düşün Programı kapsamında Avrupa Birliği desteği ile hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamıyla Kurye Hakları Derneği'ne aittir ve AB'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ARKA PLAN	4
Araştırmanın Amacı ve Yöntemi	5
1.BÖLÜM : Orman Yangınına Müdahalede Koordinasyon	
Moto kuryelerin afetlere müdahaledeki rolü	7
Kuryelerin kendi içindeki ilişkileri ve organizasyonu	9
Kamu görevlileriyle ilişkiler	10
2.BÖLÜM:Kuryelerin Yangına Müdahale Deneyimleri	
Kuryelerin afetlere katılma motivasyonu	14
Yangına su döken, hortum taşıyan kuryeler	15
Kuryelerin dağıtım yelpazesinin çeşitliliği ve organizasyonu	18
Görevlileri, köylüleri taşıyan kuryeler	22
Kuryeler nasıl zorluklar yaşadı?	25
Kuryelere karşı kısa süreliğine değişen ön yargı	28
3.BÖLÜM: Afete Müdahale Ekiplerinin Kuryelere Dair Gözlem ve Önerileri	
Kuryelerle ortak koordinasyona dair gözlemler.....	30
Kuryelerin müdahale süreçlerine ilişkin gözlemler	31
Arama kurtarma ekiplerinin kuryelerle ortak çalışmaya dair	32
4.BÖLÜM: Afetlere Hazırlık Konusunda Öneriler	
Kamu Otoritelerine Öneriler	36
Platform Şirketlerine Öneriler.....	38
Kurye Örgütlenmelerine Öneriler.....	39
Kuryelere Öneriler	39
SON SÖZ	40

ARKA PLAN

TMMOB İzmir İl Koordinasyon Kurulu, 28 Ağustos 2024 tarihinde bir basın açıklaması yapmış, “Orman Genel Müdürlüğü (OGM) kayıtlarına göre Türkiye’de; 2021 yılına kadar yıllık ortalama yanan alan miktarında önemli bir azalma olduğu halde, buna karşılık yangın sayılarında büyük bir artış”⁽¹⁾ olduğunu ifade etmiştir.

TMMOB açıklamasında ayrıca 2011-2023 tarihleri arasında, yani 13 yıllık süreç içindeki yangınların çıkış nedenlerinin %32’sinin ihmâl ve dikkatsizlik, %5’inin kasıt, % 5’inin kaza, %46’sının nedeni bilinmeyen yangınlar olmak üzere %88’inin insan, %12’sinin ise yıldırım vb. doğal kaynaklı olduğunu ifade etmektedir.

İzmir’de, 13 Ağustos 2024 tarihinde, Yamanlar Dağı’ndan geçen TRT vericisinin alt tarafında saat 21.30 sıralarında yangın çıkmıştır. Yoğun çalışmalarla 15 Ağustos’ta yangın büyük ölçüde söndürülmüştür. Ancak aynı gün saat 21.00 sıralarında, söndürülen alanda kalan büyük odun ve kütüklerde, hızı 70-80 kilometreyi bulan rüzgarın etkisiyle alevler tekrar canlanmış ve yangın geniş bir alana yayılmıştır.⁽²⁾

İzmir İtfaiyesi tarafından yapılan açıklamaya göre, 15 Ağustos 2024 tarihinden itibaren 4 günlük sürede toplam 249 yangınla mücadele edilmiştir. Yangınlar, Balçova, Bayındır, Bayraklı, Bergama, Beydağ, Bornova, Buca, Çeşme, Çiğli, Dikili, Foça, Gaziemir, Karabağlar, Karaburun, Karşıyaka, Kemalpaşa, Kiraz, Konak, Menderes, Menemen, Narlıdere, Ödemiş, Seferihisar, Selçuk, Tire, Torbalı ve Urla olmak üzere toplam 27 ilçede etkisini göstermiştir.⁽³⁾

İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı, 730’u itfaiye personeli olmak üzere toplam 1.577 personel ve 324 yangın söndürme aracı ile yangına müdahale ettiklerini, 10 tane ilden 41 araç ve 113 itfaiye personelinin de desteğe geldiğini ifade etmiştir.⁽⁴⁾

Belediye Başkanı aynı zamanda “8 itfaiye personelinin yaralandığını ifade ederken, 17 evin yandığını, 105 evin boşaltıldığını ve 44 işyerinin

de tahliye edildiğini” belirtmiştir.

Sağlık Bakanlığı, 78 kişinin yangından etkilendiğini, yangından etkilenen 250’ye yakın hayvanın bakım evlerine yerleştirildiğini; İçişleri Bakanlığı ise 900 kişinin tahliye edildiğini ifade etmiştir.⁽⁵⁾

Uyduvan alınan görüntülere göre yangının 4.312 hektarlık alanı etkilediği ifade edilmiştir.⁽⁶⁾

Kuryelerin afetlere müdahale süreçlerine ilişkin Türkiye’de bir literatür bulunmamasıyla birlikte, bu süreçlerde moto kuryelerin müdahale deneyimlerine ve etkisine ilişkin ilk çalışma 6 Şubat 2023 tarihinde 11 ili etkileyen depremlerin ardından gerçekleştirilmiştir.⁽⁷⁾

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu rapor, 15-17 Ağustos 2024 tarihlerinde İzmir’in Yamanlar ve Menderes bölgelerinde meydana gelen orman yangınları sırasında moto kuryelerin afet müdahale sürecindeki rollerini, sahada yaşadıkları deneyimleri ve karşılaştıkları zorlukları ortaya koyarak, gelecek benzer afetlerde etkin bir koordinasyonun sağlanabilmesi için öneriler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Moto kuryelerin, tıpkı 6 Şubat 2023 Depremi’nde olduğu gibi orman yangınlarında da afet anlarında lojistik destek sağlama, hızlı ulaşım kabiliyetleriyle malzeme ve personel taşıma gibi kritik görevlerde öne çıktığı gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda, rapor hem sahada görev alan moto kuryelerin deneyimlerini hem de afet müdahalesine katılan diğer ekiplerin (arama kurtarma ekipleri, hayvan arama kurtarma gönüllüleri, belediye orman görevlileri) gözlemlerini kapsamaktadır. Ayrıca, bu raporla amaçlanan moto kuryelerin afetlerde destek potansiyellerini artırmak ve gelecek benzeri olaylarda daha etkili bir rol oynamalarını sağlamak için uygulanabilecek stratejileri ve politika önerileri geliştirilmektedir.

Saha görüşmeleri, 5-15 Eylül tarihleri arasında İzmir’de gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmış ve görüşmeler yüz yüze yapılmıştır. Bu süreçte, toplamda 17 moto kurye ve 4 arama kurtarma görevlisi ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bir hayvan arama kurtarma gönüllüsü ile de mülakat yapılmış, afet sırasında hayvan kurtarma çalışmalarının dinamikleri ve moto kuryelerle iş birliği süreci değerlendirilmiştir.

Görüşmeciler, yangın döneminde “Kurye Haber” sitesine sahadan bilgi aktaran kuryeler arasından seçilmiş, ayrıca İzmir’deki moto kurye dernekleri ve etkin dijital iletişim grupları aracılığıyla belirlenmiştir. Görüşmelerde, kuryelerin yangın bölgesindeki deneyimlerine, iç örgütlülük ve koordinasyon becerilerine, işbirliği süreçlerine ve afet çalışmalarında kuryelerin daha etkin bir rol üstlenebilmesi için önerilerine odaklanılmıştır. Elde edilen verilerden yola çıkılarak moto kuryelerin afet çalışmalarındaki rolleri analiz edilmiştir.

Başta İçişleri Bakanlığı’na bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı olmak üzere yerel yönetimlere bağlı Afet İşleri Daire Başkanlıkları, AFAD ve Orman Genel Müdürlüğü (OGM) gibi kurumlara moto kuryelerin afetlere hazırlanması ile ilgili görevleri hatırlatılmıştır.

Bu raporun, moto kuryelerin afet sürecindeki etkinliğini güçlendirmek, afetlerde moto kuryelerin daha organize bir şekilde görev alabilmesi için gerekli altyapı ve politika önerileri sunmak adına bir rehber olması hedeflenmektedir.

Bu araştırma kapsamında yapılan görüşmeler ve bu görüşmelerdeki ses kayıtlarının deşifasyonu Kurye Hakları Derneği’nin gönüllü emeği doğrultusunda gerçekleşmiş olup, raporun yazımı, tasarımı ve baskısına dair Avrupa Birliği Sivil Düşün Programı’ndan destek alınmıştır.

- 1) “TMMOB İzmir İKK: Yanan Ormanlar mı? Geleceğimiz mi?”, 28.08.2024, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği: <https://www.tmmob.org.tr/icerik/tmmob-izmir-ikk-yanan-ormanlar-mi-gelecegimiz-mi> / Erişim Tarihi: 07.03.2025
- 2) “Karşıyaka yangını davasında tanıklar dinlendi: Müdahale ederken karşıma jeneratör çıktı, kazı yapıldığı belliydi”, 18.02.2025, Gazete Oksijen: <https://gazeteoksijen.com/turkiye/karsiyaka-yangini-davasinda-taniklar-dinlendi-mudahale-ederken-karsima-jenerator-cikti-kazi-yapildigi-belliydi-235425> / Erişim Tarihi: 07.03.2025.
- 3) “İzmir İtfaiyesi 4 günde 249 yangına müdahale etti”, İzmir Büyükşehir Belediyesi İtfaiye Dairesi Başkanlığı: [https://itfaiye.izmir.bel.tr/\(X\(1\)S\(zn2dijvigisuxysd3jgxnfcz\)\)/tr/HaberDetay/9228/59?AspxAutoDetectCookieSupport=1](https://itfaiye.izmir.bel.tr/(X(1)S(zn2dijvigisuxysd3jgxnfcz))/tr/HaberDetay/9228/59?AspxAutoDetectCookieSupport=1) / Erişim Tarihi: 07.03.2025.
- 4) “Başkan Tugay’dan ‘yangın’ raporu ve AK Partili Saygılı’ya yanıt!”, 21.08.2024, Gerçek İzmir: <https://www.gercekizmir.com/haber/Baskan-Tugay-dan-yanin-raporu-ve-AK-Partili-Saygili-ya-yanit/156551> / Erişim Tarihi: 07.03.2025.
- 5) “İzmir’deki yangın devam ediyor, Bakan Yumaklı konuştu: Bir çakmak bile çakmayın”, 17.08.2024, Sputnik Türkiye: <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240816/izmirde-yanin-buuyor-butun-sehir-dumana-teslim-oldu-goz-gozu-gor-muyor-1086917191.html> / Erişim Tarihi: 07.03.2025.
- 6) “İzmir’de 4 bin 312 hektarlık alan yangından etkilendi: Yeterli hava müdahalesi sağlanmadı”, Emirhan Durmaz, 17.08.2024, Evrensel Gazetesi: <https://www.evrensel.net/haber/525827/izmirde-4-bin-312-hektarlik-alan-yanin-dan-etkilendi-yeterli-hava-mudahalesi-saglanmadi> / Erişim Tarihi: 07.03.2025.

1.BÖLÜM

ORMAN YANGININA MÜDAHALEDE KOORDİNASYON

1. Moto kuryelerin afetlere müdahaledeki rolü

Moto kuryelik mesleğinin, afetlere müdahale ile ilişkisi üstüne düşünüldüğünde kolaylıkla bağlantı kurmayı mümkün kılan bir çerçeve sunmamaktadır. Ancak bunun önemli bir nedeni, moto kuryeliğin Türkiye’de yeni sayılabilecek mesleklerden biri olmasıyla birlikte, afetlere müdahale bağlamında literatürde bir kaynağın olmamasıyla da ilişkilidir.

Türkiye’de son yıllarda moto kuryelerin iç örgütlenmesinin özellikle dijital iletişim grupları aracılığıyla gelişmesi, kendi temel hakları için bir araya gelme ve protestolar gerçekleştirme pratiklerinin yaygınlaşması, afetler gibi büyük yıkımlarda da kuryelerin organize olma ve hızlı müdahale etmelerini olanaklı hale getirmiştir.

Görüşme yapılan moto kuryelerden biri de, büyüyen moto kuryelik mesleğinin doğasına ve afetlere müdahale ile ilişkisine işaret etmiştir: “Abi öncelikle moto kurye her zaman, her yerde var. Afet de her an her yerde çıkabilir.” (37, E.)

Görüşme yapılan başka bir moto kurye ise esnaf kuryeliğinin sağladığı esnek çalışma koşullarına ve motorize ekiplerin hızına işaret etmiştir:

“Şimdi motorize ekip her yere hızlı ve çabuk ulaşıyor. Arabanın giremediği yerlere girebiliyor. Bir de biz genel olarak serbest çalışan insanlar olduğumuz için afet anında birileri işten izin almak zorunda olabilir. Bizim öyle bir zorunluluğumuz yok. Biz hemen gidebiliyoruz. Çok kısa bir sürede orada olabiliyoruz. Mesela İzmir depreminde yaklaşık ilk 45 dakikayı ben oradaydım. Yani bunu herhangi bir çalışan insan iş yerinden izin alıp çıkıp

gidemez oraya ama ben gidebilirim, ben kuryeyim. Belki de bölgeye yakın çok kurye arkadaşım var. Hepsini organize edebilirim. Ben oraya gidemezsem onlar oraya gider ben arkalarından giderim. Kuryeliğin böyle bir avantajı var aslında. Motorize ekibin böyle bir avantajı var.” (42, E.)

Görüşme yapılan bir başka moto kurye ise AFAD gibi yetkili kurumlar içinde de motosikletlilerin çalışabileceğine işaret edip, bunun yaygınlaşabilmesi adına bu konuda öneri sunmuştur:

“Burada bir yangın olmuştu Arzel efekt diye bir yerde. Burada biz zaten AFAD’da çalışan motosikletli gördük. Yani yapılabilir. Hani o şartlarda gönüllü olarak bize eğitim verip, motosikletli olarak biz bu eğitimlere katılabiliriz. Ama motosikletli olarak hani bizim kendi vasfımıza göre bir eğitim verip, biz o şekilde bir eğitim alabiliriz.” (25, E.)

Görüşme yapılan çoğu moto kuryeler arasındaki güçlü dayanışma ağlarının, afetlere müdahale süreçlerindeki etkisini vurgulamıştır:

“Dayanışma bizi birbirimize bağlıyor. Kuryelerin kendi aralarında dayanışma olması böyle zamanlarda da ortaya çıkıyor.” (28, E.)

“...kendi aramızda da bağlarımız kuvvetli olduğundan hızlıca organize olabiliyoruz. Bir kişi bile inisiyatif olsa hepimiz onun etrafında toplanabiliyoruz.” (20, E.)

İki tekere gönül verenlerin motosiklet kullanmaya başlarken ilk öğrendiği hayat bilgilerinden biri, yolda yardıma ihtiyacı olan biri varsa gaz kes, yanına yanaş ve elinden bir şey geliyorsa yap! Yolda kalmış bir motosiklete ip bağlayıp en yakın benzinliğe kadar onu çekmek, benzini biten birine kendi deposundan benzin çekip vermek, elinde şişe ile bekleyen bir araç sürücüsünü en yakın benzinliğe kadar götürmek, yolda bulduğu yaralı bir hayvanı veterinerine teslim etmek ve benzer birçok durum kuryeler/motorcular için alışıldık durumlar.

Ayrıca motosikletini vücudunun bir parçası olarak düşünen kuryeler A noktasından B noktasına gitmeye üşenmezler. Yola çıkmaya karar vermeleri yeterlidir. Motora binip gazı avucunda hissettikten sonra tek düşündükleri şey B noktasına gitmektir. Yolda rüzgârı hissetmek ve olması gereken yere doğru yolda olmak kuryelerin motivasyonudur.

Kuryelerin aktif yurttaşlık olarak adlandırılacak pratikleri, iletişim ağlarının genişliği, mobilizasyon yetenekleri ve motosikletin kriz alanlarına erişimi

kolaylaştırılan işlevi, krizlere hızlı müdahaleyi de olanaklı hale getirmektedir.

2. Kuryelerin kendi içindeki ilişkileri ve organizasyonu

Kriz durumlarında ilk 72 saat, müdahale için kritik bir zaman dilimini ifade etmektedir. Görüşme yapılan kuryelerin tamamı, 15 Ağustos tarihinde gerçekleşen orman yangınına ilk 24 saat içinde müdahale ettiklerini ifade etmiştir. Kuryelerin müdahale etmek için harekete geçtikleri zaman aralıkları 1 saat ile 12 saat arasında değişmektedir. Bu durum, bir yanıla kuryelerin kendi aralarında kurduğu aktif iletişim ağlarının da bir sonucudur.

Yangına müdahale eden kuryelerin tamamına yakını Getir, Trendyol, Yemek Sepeti, Vigo, Paket Taxi gibi platform şirketlerine bağlı olarak esnaf kuryelik yapmaktadır. Kuryeler, şirket yönetiminden bağımsız olarak bilgi alışverişi, yardımlaşma, dayanışma ve iletişim amacıyla whatsapp grupları kurmaktadır. Kuryelerin çoğunluğu yangın haberini, içinde oldukları bölgesel whatsapp gruplarından veya çalıştıkları firma içi kurdukları whatsapp gruplarından aldıklarını ifade etmiştir. Çok azı ise Instagram gibi sosyal medya uygulamaları aracılığıyla gördüklerini ifade etmiştir.

Ayrıca görüşme yapılan kuryelerin çoğunluğu ilk kez bir afete müdahale deneyimi yaşadıklarını belirtmiştir.

Görüşme yapılan kuryelerin tamamı, yangın bölgesine grup halinde gittiklerini ifade etmiştir. Bu durum, kuryeler tarafından afetlere tek başlarına müdahale edecek bilgilerinin olmamasından kaynaklı kendilerini ve kimseyi riske atmamak olarak değerlendirilebileceği gibi, aynı zamanda örgütlü bir şekilde afete müdahale etmenin daha etkili olacağına dair ortak bir iradeyi de yansıtmaktadır.

Bununla birlikte kuryelerin afetlere müdahale etme deneyimi olmasa da koordinasyonu sağlamak ile ilgili deneyimleri de oldukça ilham vericidir:

“İlk başta giderken Bornova kuryesi olarak bir kendi aramızda organize olup, Trendyol kuryeleri özellikle, Trendyol’da olduğum için arkadaşlarımızı topladık, direkt gittik. Ama orada dağıldık işte, kollara dağıldık. Beş-altı kişilik gruplar halinde ilerledik yani. Çünkü bir anda elli kişinin tek bir yere gitmesi mantıksız olurdu. O yüzden beş-altı kişilik gruplar halinde gezdik yani.” (28, E.)

“Whatsapp grubu kuruyoruz orada da, örnek veriyorum işte Menemen Yangın diye ya da işte Harmandalı Yangın diye, Bornova Yangın diye ekip kurduk. Oradan çıkıp kendi ekibimizde görevlendirdik o şekilde dahil olduk duruma.”

“Yangınla ilgili özel whatsapp grupları açıldı. O whatsapp grubunda gönüllüler o sayfaya girdi, oradan anlık ve aynı zamanda güvenilir olan bilgileri paylaşım işlem yapmaya çalıştık. (47, E.)

“Kendi içimizle görevlendik. Yani kimimiz itfaiye erlerine gitti, kimimiz su almaya, ayran almaya gitti.” (28, E.)

Moto kuryelerin dijital iletişim ve dayanışma gruplarında kuryeler bazen iş buluyor, bazen ikinci el ekipman satıyor, çoğu zaman da sahada yaşanan bir soruna çözüm bulunmasının aracı oluyor. Kaza haberi düşen grupta ise en yakındaki kuryeler hemen bölgeye geçiyor. İş çıkan bir kuryenin slotunu (vardiya) alacak başka bir kurye mutlak çıkıyor “gruplar”dan. Birçok sosyal etkinliğinde örgütlendiği gruplar afet anlarında ise hızlıca koordinasyon grubuna dönüşüyor. Afet bölgesine gitmek için bir kuryenin “hadi arkadaşlar” demesi yeterli olabiliyor. Kuryeler arasındaki bu ilişki ağı ve organizasyon kapasitesi, afetlere hazırlık yapan yetkili kurumlar tarafından dikkate alınmalı ve değerlendirilmelidir.

3. Kamu görevlileriyle ilişkiler

Kuryelerin kamu görevlileri ile ilişkileri birbirinden farklı deneyimleri içermektedir. Ancak görüşme yapılan kuryelerin çoğu, kamu görevlileriyle ilişkilerinin olumlu olduğunu ifade etmektedir.

Polis ve Jandarma İle İlişkiler

Kuryelerin polis ve jandarma ile ilişkilerinde zaman zaman gerginlikler yaşadıkları, kuryelerin yangın bölgesine girmelerine izin vermeyen görevlilerin uyarılarını dikkate almadıklarına ilişkin anlatımlar bulunmaktadır: “Polislerle iletişimimiz yoktu bizi muhatap almıyorlardı. Kavşakta bizi içeri sokmuyorlardı. Biz farklı yollar bulup öyle yangın bölgesine gittik.” (28, E.)

“Polislerle hep bir tartışma içerisindeydik. Polisler bizim oraya girmemizi istemedi. Ego olarak okumak istemiyoruz ama bizim gerçekten çok desteğimiz oldu kuryeler olarak. İtfaiyeler var, yoruluyor, otomatik olarak biz geçmek istiyoruz. Diyoruz ki siz bırakın, biz tutarız. O sırada biz itfaiyeye

yardım ederken polis geliyor, çıkın siz buradan gidin buradan. Diyoruz ki biz burada yardım ediyoruz, kötü bir şey yapmıyoruz. Sizin buradan gitmeniz lazım diyerekten biz oradan kovaladı. Yamanlar burası, Menderes’te bir şey olmadı. Bir girişte zaten birkaç tane polis ekibi vardı, bizim girmemize engel oluyorlardı. Biz çok Menderes yangınına giderken de bayağı bir yolu kapatmışlardı. Oradan iki tane köylü gördü bizi, dedi ki “buradan patikalı yol var ama yol çok tehlikeli.” Oradan dümdüz gidin direkt yangının olduğu yere gideceksiniz dediler. Jandarmalara biz dedik ki gidiyoruz, hadi evimize dağılım konuşması yaptık. Tam giderken o patikalı yoldan girdik. O patikalı yoldan ulaştık yani oraya.” (25, K.)

“İtfaiyecilere sadece yemek ve suları verip geri dönüyorduk. Menderes’te kendi imkanlarımızla yemek yaptırıp yanımızda götürdük. Ama ilk noktada polisler bizim geçmemize izin vermediler ve götürdüğümüz yemekleri kendilerine teslim etmemizi söylediler. Biz de verdik onlara. Aradan 1 saat geçti biz yerimizde duramıyoruz. Bir şekilde bir yol bulup 30-40 motor biz yangın bölgesine gitmeyi başardık. İtfaiyelere yemek geldi mi diye sorduğumuzda yemeğin gelmediğini öğrendiğimizde çok şaşırдық ve üzüldük. Biz tekrar bölgeden çıkıp bir kez daha yemek ayarlayıp saatlerdir dumanlar içinde mücadele eden itfaiyecilere ulaştırdık. “Allah sizden razı olsun siz olmasanız biz ne yapardık demeleri bizi çok duygulandırdı.” (20, E.)

Görüşme yapılan kuryelerin yangın söndürme çalışmalarında destek olmak ile ilgili istekleri oldukça anlamlı olmakla birlikte risk aldıkları oldukça açıktır. Kuryelerin yangına müdahale alanındaki yetkililerin koydukları sınırlamalara riayet etmeleri gerekmektedir. Bu sınırlamaların, kuryeleri korumak için gerekli olduğu açıktır. Bu sınırlamaların, kuryelerin afetlere müdahalelere ilişkin akredite oldukları, eğitilmiş oldukları durumlarda ortadan kalkacağını da hatırlatmak gerekmektedir.

Öte yandan Polis ve Jandarma ile ilgili deneyimlerin birbirinden farklılık göstermesi, Polis veya Jandarma birimlerinden sorumlu bir kişiyle resmi görüşmenin yapılmadığına, kuryeleri de içeren ortak bir koordinasyon kurulmadığına işaret etmektedir.

Kuryelerin önemli bir kısmı ise alana girişler ile ilgili bireysel veya grup olarak Emniyet ve Jandarma ile daha fazla işbirliği yapmıştır:

“Polis olsun, itfaiye, jandarma olsun, onlarda izin verebileceği yere kadar izin verdiler, yani riske girilmeyecek noktaya kadar izinler verdiler, bizde lojistiği sağlamaya çalıştık.” (47, E.)

“İlk başta yukarıya çıkmamızı müsaade edilmedi. Ama daha sonra baktılar

ki yani etkili oluyoruz, faydamız oluyor, ondan sonra zaten serbest bıraktılar. Hatta bizi gördüklerinde trafiği durdurup bize yol başladı yani. Malzemeleri onlar belli bir noktada topladı. Aşağıdan insanlar getiriyor ama yukarıya çıkamıyorlar. Araçta çıkıp daha da trafik olmasın diye belli bir yerde bıraktırdı. Bizi yukarıdaysak mesela oradaki polis arkadaşlar söylüyor, bakın aşağıda insanlar bırakmış aşağıya gidin oradan alın gibisinden. Onlar da filan bize çok yardımcı oldular.” (33, E.)

“Polisler bazı yerlere izin veriyorlardı. Bazı yerler çok tehlikeli olduğu için izin vermiyorlardı. Ama polisler de belli başlı noktalarda direkt araçların girmesine izin vermediği hâlde, bize izin veriyorlardı. Yani bizim oraya yardıma gittiğimizi bildikleri için. Bizim kuryeler olarak geçmemize izin verdiler. Hani ufak çaplı bir iş birliği vardı. Yüzde yüz güven söz konusu olmaz, tehlike arz ettiğinden dolayı bu işler. Biraz gönüllülük esaslı. Biraz da feragat edip bazı şeylerden bu şekilde ilerleyebiliyorduk belli bir yere kadar.” (28, E.)

İtfaiye ve Diğer Kamu Görevlileri ile İlişkiler

Görüşme yapılan kuryeler, en çok itfaiye ile çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Kuryelerin yangına müdahale sürecinde itfaiyeye verdikleri destekler oldukça kapsamlıdır. Yiyecek-içecekten yanık kremine, hortum taşımaktan hortum başlığını tutmaya, yorulan itfaiyecileri taşımaya dek oldukça geniş bir çerçevede destek vermişlerdir. Bu nedenle kuryeler, başta itfaiye olmak üzere, diğer kamu görevlileri ile ilişkilerinin çok iyi olduğunu ifade etmişlerdir.

Kuryelerin, itfaiye ile ortak çalışma deneyimi ise daha çok yüz yüze iletişim ve ihtiyaçlarını sorarak bunu tedarik etmek şeklinde gerçekleşmiştir. Koordinasyonun nasıl sağlandığına ilişkin ipucu veren paylaşımlar bulunsa da bunun sistematik bir şekilde olup olmadığı, bölgedeki tüm kuryelerin haber almasını sağlayacak şekilde nasıl yürütüldüğü anlaşılamamaktadır.

Ancak kuryelerin kamu görevlileri ile bir koordinasyon kurmaya çalıştığı anlaşılmaktadır:

“...devletin kurmuş olduğu, OGM'nin koordinasyonu doğrultusunda eksik olan yerler bize bildirildi. Bizde arkadaşlara bildirdik. Bu sayede yardımların çoğu yerine ulaştı.” (47, E.)

“Anons geliyordu. O bize söylüyordu. Arkadaşlar Sancaklı Köyü'ne su gitmesi lazım. Bizden kimi görürse veya beni görürse veya öbür takımın liderini görürse onlara söylüyordu.” (37, E.)

“Yine ilk gittiğimiz zaman oraya vardığımız zaman ilk sorduğumuz şeyde işte aç mısınız diye sorduğumuz zaman herkes açtı. Yemek yemek istiyorlar, su içmek istiyorlar. İlk yardımımızı öyle yapmaya çalıştık. Yemektir, daha sonra işte yorulanlar oluyordu. Yer değiştirelim. Tamam dinleniyorlar derken, bütün zamanımız yüz yüze konuşarak geçiyordu.” (26, E.)

“...İtfaiyelerle de iyiydi. Onlar da bize çok teşekkürlerini iletiyorlardı. Bir ihtiyaçları varsa söylüyorlardı. Genel olarak yiyecek içecek talepleri çoktu. En sonunda artık gerçekten yiyecekten içecekten bıkmışlardı. Çok fazla ayran, su gitti. Çok heba oldu. Ama yemek istiyordu. Yeme konusunda çok problem yaşadılar.” (33, E.)

“Şimdi şöyle ilk etapta Yangın çok yayılmamıştı o bölgede. Yukarıya kadar çıkabiliyorduk. Ondan sonra polisler, jandarmalar aşağıya geri gönderdi. Biz iki arkadaş birlikte getirdiğimiz erzakları, suları, ayranları, yemekleri falan yukarıya çıkaramadık. Çıkaramadığımızdan dolayı oradan bir orman genel müdürlüğü amiri bir abimiz vardı. Yemek, yukarıdaki, yangındaki çalışan, itfaiyeci arkadaşlara işte, oradaki görevli memurlara yemek erzak götürmek için tek kişi çalışan bir amir vardı. Arabasıyla sürekli git-gel yapıyordu. Biz rica ettiğimizde, yardım lazım mı gibisinden konuştuğumuzda iki kişi lazım demişti. Biz iki kişi birlikte gece yarısına kadar o abimizle birlikte o bölge komple yanana kadar oradaydık.” (29, E.)

Kuryelerin, ihtiyaçlarla ilgili bilgiyi birbirinden farklı görevlilerden alması, sürekli değişen ihtiyaçların da bir göstergesidir. Ancak bir kurye tarafından heba olduğu ifade edilen gıda maddelerinin varlığı da koordinasyon ile ilgili tartışmayı gerekli hale getirmektedir. Kuryelerin, yangına müdahale alanında birbirinden çeşitli aktörlerle çalışma deneyimi olduğu görülmektedir. Bu, bir yanıyla oldukça kıymetli bir deneyimin birikmesine neden olmuştur.

2.BÖLÜM

KURYELERİN YANGINA MÜDAHALE DENEYİMLERİ

1. Kuryelerin katılma motivasyonu

“İzmir’in dağlarında çiçekler açar abi. O çiçekleri öldürmememiz gerekiyor. Yangın bizim yangınımız. Bizden başka kimse de gitmeyecek yani biliyoruz. Bizim gitmemiz gerekiyordu. Bu bizim görevimiz çünkü biz gittik.” (25, K.)

“Can meselesi bu. Bu bizim başımıza da gelebilirdi. İnsanlar var, hayvanlar var. Yardımcı olmalıyız duygusu ile hareket ettik.” (28, E.)

“Ya önceliğimiz oksijen zaten. Ya bizim nefes almamızı sağlayan ağaçtır. Onun yanması orada dükkanları olan insanların feryatları, hayvan barınağı içerisinde, o bölgenin dibinde hemen hayvan barınağı var. Bunları öncelik kurtarmak amacıyla hiçbir şey düşünmeden sadece o duygularla çıktık gittik yani. Tamamen milli duygularla gittik.” (33, E.)

“Yangında orada bir sürü insanlar çaresiz kaldı. Evleri olanlar vardı, hatta evleri yananlar vardı, hayvanlar vardı, hayvanlar kaçtı, kimisi kurtuldu, kimisi kurtulamadı. Bir kısmı tedavi altına alındı, bir kısmı kaçtı. İnsanların orada bir çaresizliği vardı. Ateşin yüksek olması, havanın sıcak olması nedeniyle su ihtiyaçları ve dumandan dolayı ayran ihtiyaçları, yanık krem ihtiyaçları vardı. Bunların hepsini tedarik edip ulaştırmak istedik.” (47, E.)

“Biz ilk başta gittiğimizde dağlık tepe bölgesi sonuçta motorlarımız maalesef oraya çıkamıyor. Geri dönmek zorunda kaldık ama insanlar var orada yani aileler de var sonuçta insanların evi yanıyor. İnsan bir kötü oluyor. Hani ne bileyim bir su, ne bileyim başka bir şey götürmek, hani yardım etmek bana çok onur verici bir şey oldu. Benim en büyük motivem yani oradaki insanlara öyle görüp durmak bana bir anlam ifade sağlamayacağından

dolayı, yani onlara yardım etme isteği içinde böyle, bilmiyorum buydu aslında, yardımseverlik.” (29, E.)

“O manzarayı gördüğümüz zaman zaten içimiz parçalandı. Oradaki insanların, vatandaşların durumları, ormanın başlı başına yanması. Doğal oksijenimizin, bir doğal tabiatın gitmesi. Hiç düşünmeden direkt elimizden artık ne gelirse yapmaya hazırız deyip yola çıkıp ve yardım ettik.” (36, E.)

“Yani bu kadar birlik ve beraberlik olmasıydı. Belki yüz motorlu gittik oraya hep beraber toplanıp. O yüzden yani. Birlik olmak.” (26, E.)

Kuryelerin motivasyonları gözden geçirildiğinde empati, yardım etmek, dayanışmak ve milli duyguların ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Kuryelerin aynı zamanda yangına örgütlenerek ve topluluk halinde müdahale etmesi de motivasyon kaynaklarından birini oluşturmaktadır.

2. Yangına su döken, hortum taşıyan kuryeler

Moto kuryelerin, yangın söndürme ekipleriyle doğrudan yan yana çalışma deneyimleri de olmuştur. Bu deneyim, hortumun taşınmasından, hortumu tutarak yangına müdahale etmeye dek farklılıklar göstermektedir. Görüşme yapılan kuryelerin anlatımlarında, yangın hortumunu tutarak müdahale etmek, istisnai bir deneyimi temsil etmektedir. Ancak bireysel veya ekip olarak inisiyatif alarak ellerinde kalan içme sularıyla soğutma çalışması yapan kuryeler de bulunmaktadır. Öte yandan görüşme yapılan kuryelerin çoğunun afetlere müdahaleye, özellikle de yangına müdahaleye ilişkin deneyimleri olmadığı düşünüldüğünde bu müdahalelerin oldukça riskli olduğunu da hatırlamak gerekir.

“... ben en son şeyi gördüm, yangın hortumunu, yangının dibindeyiz artık bir yolu açılmış. Bir tane kurye tutuyor en başta. Ormancı onun arkasında. En başta bir tane Trendyol kuryesi tutuyordu. Hortum bayağı uzun, herkes hortumu açıyor düzeltiyor, kırılmasını diye uğraşılıyor. Ormancı hemen onun arkasında en önünde bir Trendyol kuryesi, o direk ateşe müdahale ediyordu. Ben onu gördüm.” (26, E.)

“Söndürülen yer soğutulmadığı için ağaç kökleri yanıyor, biz onu bile söndürdük içme sularıyla.” (26, E.)

“Bir ara küçük bir bölge yeni alev alıyordu. İtfaiye uzaktaydı biz de kendi imkanlarımızla söndürdük orayı. Ayağımızla kıyafetlerimizle ateşi boğmaya

çalıştık. Bölgede elimizden gelen her şeyi yapmaya çalıştık.” (20, E.)
Hortum taşınmasına ilişkin deneyimler ise birçok kurye tarafından ifade edilmiştir:

“Yani şöyle söyleyeyim, iki dağ artık sağlı sollu yanmaya başladı, sadece ortada yol var. İşte orada sulama yapıyorlar, çalışıyorlar. Biz sürekli yanlarında su ya da hortumlarını tutuyorduk insan yetersiz kaldığında hortumları artık yanmaya başlıyordu. Çünkü yangından dolayı, nasıl diyeyim, yanan bölgede yine köz oluyor ama hortuma zarar veriyordu. Hortum yandığı zaman da suyu tam püskürtemediğinden dolayı, yeni hortum gelmesi gerekiyordu. Diğer araçla gidip diğer bölgede hortumu alıp, oraya götürüp onlara destek verdik. Tek kişinin çekebileceği bir şey değil. Tabii, illa biraz ağır oluyor. Aşağıya inmesi gerekiyor. Aşağıya dediğim uçurum bölgesi. Herhalde 15-20 metrelik hortumdan bahsediyoruz yanlış değilsem. Tek kişinin çekmesi, 3-5 kişi bile zorlanıyordu çekerken. O konularda da yardım gerekiyordu, elimizden geldiğince yardım etmeye çalışıyorduk.” (29, E.)

“Bazen bazı yerlerde yangın başlıyor. Orayı itfaiyeye bildiriyorduk. Yani motorla bizzat bir arkadaşımızı yönlendirip, onu yönlendiriyorduk yani itfaiyeye, burada yangın başlıyor, buraya gelsinler gibisinden. Aramızdan bir kişiyi gönderip bu şekilde ilerledik. Onun haricinde hortum çekmek gibi durumlara yardım ettik. Yani yangının söndürülmesine dair.” (28, E.)

“İkinci EgeKent tarafında çıkan yangında soğutma çalışması yapılmış. Biz yine on kurye olarak oraya da desteğe gitmiştik. Soğutma çalışması yapılmış ama bazı ağaçlar hala içten içe yanıyordu. Orada İtfaiye personeli çok azdı. Aşağı olan bölgelerde bizim elimizde kalan suları, o gecenin sonunda artık bitkin düşmüştük çünkü, ne yapalım, ne edelim, direkt ormana dalıp, artık yanmış olanların içinden hafif bir yanarlara su, kendi elimizdeki pet şişelerle su. İçme suları. Menderes'tekine biz kendimiz müdahale edemedik elimizdeki sularla. Hortum, itfaiyelere aşağıdan yukarıya ormana daha yeni yol açmaya çalışırken gidebilen motorla, gidemeyenleri yanımızda hortumlarla, o itfaiye erlerine yardımda bulduk.” (33, E.)

Görüşme yapılan kuryelerin anlatımlarına dayanarak hortum taşımak, soğutma çalışmaları yapmak gibi odaklandıkları bir görev dağılımı bulunmamaktadır. Kuryelerin gidiş amaçları, daha çok yiyecek içecek ve tıbbi, koruyucu malzemelerin dağıtımıyla sınırlıdır. Ancak yukarıda yer verilen deneyimler, kuryelerin lojistik destekleri haricinde de, karşı karşıya kaldıkları ihtiyaçlara hızlı yanıt verdiklerini göstermektedir.

3. Kuryelerin dağıtım yelpazesinin çeşitliliği ve organizasyonu

Kuryelerin yangın bölgesinde dağıtımını yaptıkları malzemeler; yiyecek içecek başta olmak üzere, yanık kremi, sargı bezi, maske gibi tıbbi malzemelerden, powerbank tedarikine, şarj istasyonu görevi üstlenmeye dek geniş bir yelpazeye dayanmaktadır. Ancak çoğunlukla Yiyecek-içecek ve sağlık malzemelerinin tedarikini sağladıklarını ifade etmek mümkündür.

Kuryelerin dağıtımını yaptıkları malzemelere; öncelikle kendi aralarında dayanışmayla topladıkları paralarla, iletişimde oldukları esnaflarla kurdukları ilişkiler sonucunda aldıkları desteklerle ve yangın bölgesi halkının destekleri aracılığıyla erişebildikleri anlaşılmaktadır. Yiyecek ve içecek desteklerinin çoğunun bu şekilde gerçekleştiği; bunun dışında AHBAP, Kızılay gibi sivil toplum örgütlerinin erzak dağıtımları olduğu ifade edilmektedir.

Dağıtım yapılan her malzeme ve erzak ile ilgili birbirinden farklı deneyimler ve dayanışma hikayeleri bulunması nedeniyle bu dağıtım malzemeleri ayrı ayrı başlıklandırılacaktır.

Yiyecek-içecek Dağıtım

Yiyecek ve içecek olarak adlandırılan gıda malzemeleri içinde yemekten sonra en çok ayran, su, yoğurt gibi kuryeler tarafından zehirlenmeyi önleyici olduğu düşünülen gıda malzemelerinin tercih edildiği ve dağıtıldığı anlaşılmaktadır.

Kuryelerin yanı sıra sivil toplum örgütlerinin temsilcileriyle de gerçekleştirilen görüşmelere dayanarak yangın bölgesindeki yiyecek ve içecek dağıtımının kuryeler tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmek mümkündür. Bölgedeki destek ihtiyacı bir kurye tarafından şu şekilde ifade edilmiştir: “İlk defa mecburiyetten, normalde aslında moto kuryelerin eğitimi olmaması nedeniyle

alana sokulmaması gerektiğini bütün yetkili personel biliyordu. Ama bu kadar malzemeyi de AFAD’ın, polisin, devletin taşınması da mümkün değildi. O sebepten dolayı moto kuryeler gönüllü olarak, başlarına gelebilecek her şeyi kabul ederek, kimseye hiçbir şey sormadan alana kadar girdiler.” (47, E.)

AFAD çatısı altında yangına müdahale ekibinde yer alan bir kişiye kuryelerin daha çok hangi hizmetlerde bulunduğu sorulmuştur:

“Şöyle söyleyeyim. Yangın bölgesine su, ayran aşırı derecede. Sürekli çünkü duman yutuyordu, orada çalışan karşıdan sürekli duman yuttuğu için ayran getiriyorlardı çoğunlukla. Yani bizim lazım olan şeyler bunlar zaten. Ayran olsun, sağlık şeyleri olsun.”

AHBAP temsilcisine de aynı soru sorulmuştur:

“Kuryeler o kadar malzeme getirdi ki, biz dağdan aşağıya yangın olmayan bölgeye yemek götürmek zorunda kaldık. Ama şey bitmiyor. Aşırı kalabalıklar. Durduramıyoruz. Mesela köy halkının iki gün yemekleri kuryelerden gitti. Müdahale ekiplerini geçtim, köylüleri de desteklediler, onlara da yemek taşıdılar. Hatta şöyle bir durum oldu, en son o kadar malzeme kaldı ki, Büyükşehir’le görüştük, Sosyal İşler Daire Başkanı’nu aradık, bu evsizlere, ihtiyaç sahiplerine yemek çıkıyor, getirdikleri malzemeleri İzmir Büyükşehir’den araç çağırdık, iki araca malzemeleri doldurduk, Sosyal İşler’e teslim ettik. O kadar çok şey geldi çocuklardan malzeme geldi. Yangın kötüydü ama ilk defa böyle sinirlenmeden öfkelenmeden, böyle dolu dolu düzgün bir afet geçirdik yani. Dediğim gibi şaşırtıcı derecede şey geçti bu yangın, tamamen kuryelerin üstünden döndü diyebilirim. Bütün sevkiyat şeyler o yüzden sağ olsunlar iyi ki varlar yani.”

Kuryelerin kendi içindeki dayanışma ağının etkisi ve esnafların, halkın dayanışması oldukça güçlü bir sonuç yaratmıştır.

Bütün bunların yanı sıra bu afet, kuryelerin geçim sıkıntısı yaşadığına ilişkin gerçekliklerini yeniden ortaya çıkarmıştır.

“Kuryeler olarak, tüm mekanlardan ayran, su, yoğurt toplatıldı. Çünkü gece olduğu için bakkallarda yeterli sayı kalmadı, onlar toplatıldı. Herkes ceplerinden aldı. Çoğu kurye kendi sistemini kapattı, maddi olarak bir kayıpları var, aynı zamanda çalışmadığı gibi hem de cebindeki parayı buralara harcadı. Mekanların çoğu yoğurt, ayran, süt, bunların hepsini verdi.” (47, E.)

“Cebimde kalan son parayla su almaya gitmiştim. 5-6 koli su almıştık. Kasadaki kız bu kadar suyu nereye alıyorsun diye bir soru sormuştu bana.

Yani yangın bölgesine gideceğim böyle böyle diye. Aldığım suyun parasını kendi cebinden karşılamıştı. Benim de bir katkım olsun diye. Sonra ben o paraya bir daha su aldım. Motorda sıkış tıkiş bir şekilde.” (26, E.)

“Buradan çıkarken ilk benden önce oraya gitmiş olan arkadaşlarım ne lazım diye sorduğumuz zaman su, yemek, gelenler meyve suyu, kek getiriyor. Artık buradakiler çok aç, yemek ihtiyacı var. Gerçekten o an benim maddi açıdan durumum yoktu. Dışarıdan yemek yapıp çok götürmek istedim. Başkanlarımız dedi ki, boş ekmek getirsen bile adamlar günlerdir burada çok aç. Ben de eşimle birlikte evde peynir ekmek, domates hazırladım. Yaklaşık bir 60 parçalık ekmek, su götürdüm. Götürürken de biraz çekindiğimden yani sordum. Keşke başka bir şey yapıp götürebilseydim diye. Ama oradakiler gerçekten de çok ihtiyaçları varmış yani. Gördüm bizzat.” (26, E.)

Kuryelere halk, Sivil Toplum Örgütü veya herhangi bir devlet kurumu bağlamında kimlerden nasıl destekler alındığı sorulmuş; ancak çoğunlukla esnafın ve işçilerin dayanışmasına ilişkin hikayeler ortaya çıkmıştır:

“Benim bildiğim kadarıyla alınmadı. Yani kuryeler kendi aralarında toplayıp, birleştirip, bir şeyler yaptı diye biliyorum ben. Mesela benim XX döner benim abilerim sevdiğim, yani iletişimi kuvvetli olan insanlar. 500 tane dürüm gönderdiler mesela. Bana dedi ki, ben dedi işte gönderiyorum, sen oradasın dedi, tanışıyoruz. Tamam abi dedim, gönder. Ben orada organize ettim, o şekilde. Hani tanıdığımız insanlardan rica ettik.” (26, E.)

“... suları bitiyordu yukarıdakilerin. Su alıp getiriyorduk, en yakın marketten kendi cebimizden alıyorduk. Mesela biz gittiğimizde bir markete girdik. Marketten alışveriş yaparken niye bu kadar yüklü su alıyorsunuz ya da ayran alıyorsunuz denildiğinde, yangın bölgesine yetiştireceğiz, ondan dolayı ihtiyaç vardı dediğimizde oradaki çalışanların hepsi kendi cebinden, onlar da destek sağladı.” (29, E.)

“Menderes’te adam hatta fazladan damacana gönderdi. Esnaf destek verdi yani. Zaten bir kuryeler, bir de kuryelerle bağlantılı olarak esnaf yardımcı oldu diye biliyorum ben. Yoksa diğer türlü kurumlardan, kuruluşlardan bir destek görmedim.” (26, E.)

“Yamanlar’da vatandaşlar birçok malzeme getiriyordu. Polis noktasına bırakıyordu. Kriz anında bu dayanışma bize güç verdi. Vatandaşların desteği olmasa biz bu kadar malzeme bulup yangın sahasına götüremezdik.” (20, E.)

Sağlık Malzemeleri

Kuryeler, yangın bölgesinde, yangına doğrudan müdahale eden ekiplere vermek üzere en çok yanık kremi, sargı bezi, göz damlası gibi sağlık malzemeleri de taşımışlardır. Bunun yanı sıra maske alıp ihtiyacı olan sivil halka dağıtmak, müdahale edilen hayvanlar için ilaç taşımak gibi desteklerde de bulunmuşlardır.

Kuryeler, bu malzemeleri de çoğunlukla kendi imkanlarıyla almış ve dağıtmışlardır:

“Bazı eczaneler bize destek oldu. Bunlardan para almadılar, kimisi indirim yaptı, kimisi yapmadı, herkes canı gönülden cebinde ne kadar varsa harcadı.” (47, E.)

“İtfaiyeci mesela bana dedi ki, kardeşim dedi, bana bize yanık kremi, yara bandı, maske. Ben hemen gittim tedarik ettim. Eczacı abla vardı, sağ olsun ücretsiz verdi, elindeki her şeyi verdi.” (37, E.)

Görüşme yapılan bir kadın kurye, afet sonrası insani yardım temelli destek çalışmalarında toplumsal cinsiyete dayalı, farklılaşan ihtiyaçlara ilişkin önemli bir hatırlatma yapmıştır:

“Orada yaşayan vatandaş kadınlarımız marketlere ya da o sahadan çıkamadıkları için kadınlara özel ihtiyaçlarını lazım olan şeylerini sordum. Özel ihtiyaçlarının olduğunu söyleyelim. 2 tane genç kız vardı, onlara özel

şeylerini verdim. Yani daha açıklayamam. Özel ihtiyaçlarını verdim.” (25, K.)

Afetlerin ardından gerçekleşen insani yardım temelli destek çalışmalarında, kadınların ve çocukların ihtiyaçlarına genellikle hızlı yanıt verilememektedir. Bu kapsamda, tüm insani yardım çalışmalarında toplumsal cinsiyete dayalı ve çocuk haklarına dayalı bir bakış açısının olması tartışmasız önemli bir ihtiyacı temsil etmektedir.¹⁾ İzmir’deki orman yangınının ardından yapılan çalışmalar içinde münferit olan bu desteğin temel haklar bağlamında ve daha sistematik bir çerçevede değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmek gerekir.

4. Görevlileri, sivil halkı taşıyan kuryeler

Kuryeler, itfaiye erlerinden, arama-kurtarma görevlilerine, kaybolan sivil kişilerden yangın bölgesinde yaşayan halka kadar birçok kişiyi taşıdıklarını ifade etmişlerdir.

Kuryelerin, hayvan arama kurtarma derneğinden gelen arama-kurtarma ekibiyle yaptıkları işbirliğine ilişkin değerli paylaşımları bulunmaktadır:

“Hayvan derneği vardı orada. 6 kişilik bir ekipti ilk başta gelenler. Biz onları motorların arkasına aldık, götürdük, Menderes’te oldu bu. Onları aldık götürdük. Onlar da baya bir hayvan kurtarmışlar. Hayvanlara su olsun taşıdık götürdük. Baya bir destekleri oldu onların da.” (25, K.)

“Yangında hayvanlar etkilendiği için bir örgüt tarzı bir şey var. Onlar geldi, bize dediler ki bizim motorlarla o bölgeye götürebilir misiniz? Tabii dedik, onları o bölgeye götürdük. Yangın bölgesine, yangın dağın tepesinde olduğu için onların ulaşması biraz sıkıntıydı. Biz motorla giriyorduk her yere. Onları oraya çıkardık, onlar bölgede inceleme yaptılar, etrafa dokundular. Bir iki saat falan orada durdular, sonra onları tekrar aldığımız yere bıraktık.”

Kuryelerin, sivil halkı taşımak ile ilgili anlatımları da, var olan destek ihtiyacının bir başka boyutunu ortaya koymaktadır:

“Yani taşıdık insanları, hayvanları taşıdık. Köylüleri de taşıdık. Adam artık yani yangın köyünün dibine kadar gelmiş. Bütün hayvanını kamyonla

hazırlamış, bekliyor. Yangın evine gelse kaçacak kamyonu alıp. Bizde beraber hazırda bekledik. Yangın sızar mı sızramaz mı diye. Bir şey olsa ailesini alıp bizde motorla çıkaracağız, o şekilde bekledik. Çok yakın bir mesafedeydi artık. Rüzgar da çok kuvvetliydi. Menderes yangınında. Biz bekledik. Bir şey olursa yalnız kalmasınlar çıkaralım, götürelim diye. O şekilde beklediğimiz bir an oldu.” (26, E.)

“Yangın alanında iki çocuk gördüm pusmuşlardı korkmuşlardı. Hemen frene asıldım. “Abi biz kaybolduk korkuyoruz” dediler. Benim de kız kardeşim var onların yaşlarında çok kötü oldum. “Hiç dert etmeyin kardeşim gelin ben ailenizi bulacağım” dedim. Onları motora bindirdim. Yangın bir ara büyümeye başladı. İki emanet can taşıdığım için ben de korkmaya başladım aman bir şey olmasın diye. Hızlı biçimde aşağıya indik. Kalabalıkta aileleri bulamadık önce. Çocuklar telefon numarası da bilmiyordu ezberden. Bir süre aradıktan sonra ailelerine ulaştık. Çocukları ailelerine teslim edip derin bir soluk çektim.” (20, E.)

“... onlar genelde yangına birebir müdahale olduğu için bize daha çok sağlık görevlileri yani işte su getirin, şuraya gidin insan varsa oradakileri alın gelin sağlık birimleri aşağıda kalırsa aşağıdakileri yukarı çıkartın, yukarıdakileri aşağı indirin, böyle şeyler. Aşağıda olan sağlık görevlileri yukarıya çıkmak istediklerinde mesela 2-3-4 gün adam çalışmış uyumak istiyor, artık bünyesi dayanmıyor, ona bir yer vermişler uyuyor, çok ihtiyaç dahilinde bize telefon açtıklarında ya da WhatsApp gruplarından ulaştıklarında biz onlara müdahale edip yukarıya çıkartabiliyorduk.” (37, E.)

“Ambulans yetersizliği vardı. Zaten yukarılara çıkmadı ambulans. Rahatsızlanan, zehirlenen insanları motorlarla aşağıya indirdik.” (27, E.)

Kuryelerin, görevlileri ve sivil halkı taşınması bir yanı sıra oldukça değerli bir dayanışma örneğini ortaya koymaktadır. Ancak bunun yanı sıra bölgede yaşayan yerel halkın, sivil insanların ve hayvanların afetlerle ilgili eğitimleri ve/veya ilkyardım eğitimi olmayan kuryeler tarafından taşınması, kamu otoritelerinin yangına müdahale organizasyonundaki ihtiyaçları da açığa çıkarmaktadır. Kuryelerin insan veya hayvanları taşıdığı süreçlerde herhangi bir kriz anında doğru yönlendirmeler yapabilmek için en azından eşlik etmeleri gerekmektedir.

1) Afetlerde toplumsal cinsiyet bakış açısına ilişkin daha fazla bilgi edinebilmek için Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Mükemmeliyet Merkezi’nin derlediği “Afet ve Toplumsal Cinsiyet Konulu Yayınlar” isimli sayfasındaki kaynaklara bakılabilir: <https://sugender.sabanciuniv.edu/tr/etkinlikler/afet-ve-toplumsal-cinsiyet-konulu-yayinlar>

Foto: Kazım Kızıl

5. Kuryeler nasıl zorluklar yaşadı?

Sağlık riskleri ve yaşanan sağlık sorunları

Kuryelerin tamamına yakınının herhangi bir afete müdahale ve ilk yardım eğitiminin olmaması, kuryelerin yangına müdahale ederken kıyafetten maskeye dek herhangi bir ekipman olmaksızın, riske açık hale gelmelerine neden olmuştur:

“Nefes almak... Islak bafı, burnumu kapatarak. Nefes almakta zorlandım. Çünkü bire bir, hani kepçe yol açtı, biz de hortumu uzatacağız, artık yangının dibindeyiz. Hani duman bize döndü. Duman direkt yüzümüze döndü. Nefes almak zordu.” (26, E.)

“Maske kullandık. Acemi olduğumuz ve ne yapabileceğimizi tam bilmediğimiz için başka bir yöntem aklımıza gelmedi.” (28, E.)

Kuryelerin ekipman olmaksızın hareket etmelerinin en güçlü nedenlerinden birinin de duygusal davranmaları olduğu anlaşılmaktadır. Kuryelerin çoğunluğu, doğrudan harekete geçtiklerini ve kendi yaşamları pahasına yangına müdahale etmeye başladıklarını ifade etmişlerdir:

“Biz önlem almadık. Bizim sadece bafılarımız vardı. Bafıları ıslatıp ağzımıza koyduk, o da koruyabildiği kadar yani. Yani hiç kimse de maske yoktu. O an oraya giderken hiç kimse maske düşünmedi. Direkt biz ayrılanları, suları

götüreyim çünkü bize ihtiyaçları var diye biz oraya nasıl gittiğimizi bile bilmiyoruz.”(25, K.)

“Maske. Abi nefes alamıyorsun ki. Nefes alamıyorsun. Maskemiz yok, bir şeyimiz yok. Elimizde eldivenlerimiz yok. Yani motorcu eldivenlerimiz çok şey değil böyle yangına koruyucu değil. Bizi ekipmansızlık yıprattı yani. Orada nefes alamadık. Aşağı indik nefesimizi tazeleyip yukarıya çıktık, o oldu yani. Yani hiçbir önemi yoktu ki bizim için. Hiçbir önemi yoktu. Bizim tek amacımız orada elimizden geldiğince faaliyetlere katılıp ihtiyaçları gidermekti. Yani ben kendim ne sağlığımı düşündüm, ne canımı, ne malımı hiçbir şeyi düşünmedim.” (33, E.)

“Maskemi ıslatarak devam ettim belli bir yere kadar. Ayrılan vardı ayrılan içtim, zehirlenmeye karşı engelleyici gibisinden. Biraz da hissiyatımıza göre, buraya gidersek, şu sıkıntıyı yaşarız gibisinden biraz da temkin hareketi, tamamen böyle yani.” (28, E.)

Kuryelerin tamamı nefes darlığı çektiğini ifade ederken, sağlık ekiplerinin müdahalesini gerektiren durumlar yaşadığını da ifade etmişlerdir:

“Yangın bölgesinin yakınından tekrardan motorları bıraktığınız yere döndükten sonra burnumun kanadığını fark ettim, durduk yere, hiçbir şey yok ama kesilmiyor. Peçete tutuyoruz. Sağlıkçı bir arkadaş vardı. Dik tut dedi. Kafanı yatır dedi. Tampon yaptı. Beş dakika falan bekledim. Artık indireceğim kafanı. Peçeteyi aldım hala burnum kanıyor, durmuyor. Yani ilk defa yaşadım. Durduk yere yani. Normalde güneştir, burnum çatlar kanardı. Gecenin bir yarısı durduk yere burnum kanadı. Nefes almak için öksürdüm, zorlandım. Yukarı çıktık Kızılay’ın yanına. Oksijen maskesiyle yardım ettiler. O şekilde bir sağlık sıkıntısı yaşadım.” (26, E.)

“Yani gördüğüm arkadaşlarımdan hepsi bir nefes sorunu yaşadı. Hava verdiler, oksijen verdiler. O şekilde.” (26, E.)

Görüşme yapılan bir kurye, doğrudan hayati risk ile karşı karşıya kaldıkları endişe verici bir anı şöyle anlattı:

“... başımızdan bir olay geçti, Örnekköy Karagöl’e çıkarken virajda önümüzde bir yangın vardı, biz oraya biraz müdahale etmeye çalışırken yangın rüzgarla arkamızdaki ağaçları atlayınca bir anda içinde kaldık. Yangından zor kaçtık, o anları gözümüzün önüne getirdiğimiz için fazla artık girmemeye karar verdik. Çünkü yeterince bilincimiz yok bu yangınla ilgili. Nasıl müdahale edebiliriz nereden nasıl olabilir falan gibilerinden.” (41, E.)

Kuryelerin yangının çok yakınlarında çalışma yürüttüğü düşünülürken, görüşmelere yansıyan anlatımlardan bazıları, risklerin minimum seviyeye indirildiği bir müdahalenin nasıl mümkün olabileceğine ilişkin tartışmaların yapılması gereğine işaret etmektedir.

İkincil Travma...

Afetlerin, travmatik olayların ardından yardım çalışmalarında yer alan gönüllülerde ve profesyonellerde olayların etkisiyle bazı olumsuz psikolojik sonuçlar görülme olasılığı bulunmaktadır. Bu alanda gerçekleştirilen çalışmalar, travmaya dolaylı olarak maruz kalanların doğrudan maruz kalanlara benzer stres tepkileri geliştirdiklerini ortaya koymaktadır. Olası ikincil travma etkisini azaltmak için yardım çalışmalarına katılacak kişiler için hem önleyici ve koruyucu psikolojik yardım çalışmaları bulunmaktadır.

Yangında yardım çalışmalarında bulunan kuryelerden bazıları da ikincil travma belirtileri göstermektedir:

“Ben çöktüm. Rüyamda sürekli yanan ağaçlar görüyordum. Ama arkadaşlarımın desteği ile topladım. Bir daha böyle bir şey olursa nasıl yapabiliriz diye konuşarak birbirimize destek olduk.” (20, E.)

“Yangınlar çok fazla yazın, ister istemez alışkınsınız ama tabii ki insanlar üzülüyor. Kiminin evi yanmış, yanan hayvanları görüyorsunuz. Psikolojik manada bir yıkım sağlıyor sende ama ister istemez hayat devam ediyor.” (37, E.)

“Destek ihtiyacı hissetmedim ama duygusallık şöyle oldu, yani gitmiş olduğunuz bölgede sonuçta orada bir yılların birikimi var. Sonuçta onlar da ağaçta olsa her ne kadar orada canlılar var, insanlar var, hayvanlar var. İnsanların evleri yanıyor ve siz onları söndürenlere bir şeyler, erzak götürmeye çalışıyorsunuz. İnsan ister istemez duygulanıyor. Yani istemsiz bir şekilde de olsa bu duygu ağlatabiliyor. Çünkü yani insanlar belki kaç yıllık emekleriyle orada bir ev sahibi olmuş, o evi yanıyor. Çok üzücü bir olay. Ya da orada kaç yıllık bir ağaç dikili, belki 40-50 yıllık ağaç dikili. Bir daha biz onu göremeyeceğiz mesela belki de o zamana gelemeyeceğiz. Yani o konuda bir duygusallık ister istemez yaşıyorduk bizlere.” (29, E.)

“Psikolojik olarak çok kötü şeylere tanık olduk. İnsanların yaşadığı acıları düşündük hayvanların durumu çok kötüydü. Psikolojik olarak çöktük ama kendi imkanlarımız ile topladık. Destek alma ihtiyacı hissetmedik.” (28, E.)

“En çok zorlayan şey bizde yangın bölgesinde o insanların çaresizliği çok kötüydü. Gerçekten de yani dersiniz emeğinizin bir anda evinizin işte gözünüzün önünde tüm şeyiniz yanıp gidiyor. O insanların o çaresizliği, oradaki gözündeki yaş, işte umutsuzluğu, hayal kırıklığı çok bambaşka bir şey. Yani bunu anlatılmaz yani. Gerçekten o duygular orada yaşanarak anlatılabilecek bir şeyler. O bizi çok zorladı orada psikolojik olarak.” (36, E.)

Yardım çalışmalarında bulunan kuryelerin bu deneyimin ardından yaşayabilecekleri psikolojik zorlanmalarda ne gibi önleyici çalışmalar yapabilecekleriyle ilgili bilgilendirilmemiş olmaları da genel koordinasyon eksikliğinin parçası sayılabilir.

Arazi yolları...

Kuryeler tarafından arazi yolları diye ifade edilen alan, ormanın içinde çalı çırpının, taşlık, patika yolların dahi olmayabileceği ham toprak alanı ifade etmektedir. Kuryelerin araziye uygun olmayan motosikletleri ile bu alanda kaza yapma riski oldukça yüksektir:

“Yollar kötüydü toprak yollara müsait değildi motorlarımız. Riske girdik ama o an bunu düşünmedik.” (20, E.)

“Yangınlardan kaynaklı olarak duman ve ister istemez arazinin zor şartları bize etkiliyor. Çünkü bizim motorumuz küçük tekerlekli, asfalt yola uygun ama dağa çıktığımız için canını feda eden çok arkadaşımız var bu konuda. İster istemez kazayı, belayı göze aldık, dağa da çıktık, problem değil, gene çıkarız ama bizi zorlayan kısım o dağdaki ve dumanındaki zorluk.” (37, E.)

“Akşam olunca yollar kararıyor, yollar patikalı, dağlık, tabii aynı zamanda aşırı bir sıcak var, sis var, kül var, yollarda bir sürü taş var. Bir sürü şey görüyorsunuz ama tabii yapabilecek de bir şey yok. Herkes canı gönülden elinden gelen her türlü imkanı kullandı.” (47, E.)

“Ben motor kullanırken çok zorlandım. Çünkü yol araziydi. Benim motorun lastiği gerçekten çok kötüydü. Aşırı derece de kötü bir lastik. Bir de orası nasıl biliyor musunuz? İnişli çıkışlı olduğu için ben çok fazla kez düşmekten kurtuldum orada. Benim en çok zorlandığım oydu.” (25, K.)

6. Kuryelik algısı

Kuryeler, hız ve prim temelli çalışma şartları, kuryeliğe dair yasal boşluklar ve mesleki yeterlilik belgesinin, eğitimin zorunlu olmaması; trafiğin motosiklet ve kurye gerçeğine göre güncellenmemesi gibi sorunlardan kaynaklı patron, müşteri ve trafikteki paydaşlarla karşı karşıya gelmektedir. Bu sistemsel sorundan kaynaklı kuryeler trafikte ve gündelik yaşam içerisinde sıklıkla şiddet ve ayrımcılıklar ile karşı karşıya kalmaktadır. Kuryeler, yangına müdahale sürecinde halktan ve kamu görevlilerinden çok olumlu tepkiler aldıklarını, buna çok mutlu olduklarını; ancak yangınlar kamuoyunun ve toplumun gündeminden çıktıktan sonra yeniden negatif algıyla karşı karşıya kalmaya başladıklarını ifade etmişlerdir:

“Sadece benim değil, insanların da bize karşı bakış açısı değişti ama yani bence bu bir kısa bir şeydi böyle. Ne derler? Reklam arası gibi bir şey oldu. İnsanların bakış açısı kısa bir süre değişti. Hani bir hafta, 10 gün, hani böyle bir trafikte yol vermeler olsun ama her şey unutulduktan sonra bizim insanlarımız eski sisteme geri döndü. Kuryelere yani gerçekten trafikte de hiç dikkat etmiyorlar, onu da vurgulayayım burada.” (24, E.)

“Biz vatandaşın yanında olmayı istiyoruz. Yani halkımızın yanında olmayı istiyoruz. Aynı şekilde biz de bir siparişe gittiğimiz zaman dışarıda kuryeler olarak hor görülme istemiyoruz. Birisi kuryelere karşı bir empati eksikliği var. Bizde aynı şekilde böyle olduğu için her zaman bir yardımda bizim de bir çorbada tuzumuzun olması bize çok mutluluk veriyor.” (36, E.)

“İki araba ile gelen, hanımı ile beraber bildiğiniz 100 tane soğuk sandviç tarzı bir şey yapmış. Salamı, kaşarı, bildiğiniz güzel bir şey yapmıştı. Onu getirdi ama o mesela bize öncelik verdi. Orta yaşlarda bir kadındı, sizde yiyin diyerek hani biz orada yangını söndürürken bize yedirmeye çalışıyordu. Bu çok güzel bir şeydi. Evet, onlar da bildiğiniz bize yardım ettiler.” (25, K.)

“İnsanlardan güzel tepkiler almaya başladık. Tabii gene düzeldiler, eski hallerine döndüler ama bir hafta da olsa güzel tepkiler aldık, o bile mutlu etti yani şimdi yalan söylemeyeyim ama mesleğime aşığım.” (25, K.)

“Oradaki insanlar yani kötü durumdaydı. Bizi gördükleri zaman baya duygusallaştılar. Hatta ağlayanlar bile oluyordu. Minnet duyan çok oldu, bizi görünce gözleri dolan, sağolun çocuklar yani yanımızda oluyorsunuz. Beklemiyorduk bu kadar, alkışlayanlar oldu. Bu şekilde bir ortam oldu.” (25, E.)

“...ilk defa trafik polisleri bize düzgün davrandı yani.” (27, E.)

“Kuryeler çok fazla çalışıp, bir o kadar da horlanan insanlar. Her şeyi yapıp, insan yerine konmayan insan statüsünde kuryeler. Çok yıpratıyor. Diyecek bir şeyim yok aslında. Sadece halkın bize bakış açısı 15 gün kadar değişti. Ondan sonra yine eski haline döndü.” (33, E.)

Foto: Kazım Kızıl

3.BÖLÜM

AFETE MÜDAHALE EDEN EKİPLERİN KURYELERE İLİŞKİN GÖZLEM VE ÖNERİLERİ

Kuryelerin koordinasyonuna, kurdukları ortaklıklara ve müdahale süreçlerine ilişkin yangına müdahalede etkin rol oynayan kurumlardaki çalışanların gözlem ve önerileri bulunmaktadır.

1. Kuryelerle ortak koordinasyona dair gözlemler

Görüşme yapılan kurum çalışanları, kuryelerin koordinasyonuna dair oldukça olumlu geri bildirimlerde bulunmuşlardır.

Hayvan Arama Kurtarma Derneği çatısı altında görüşme yapılan bir katılımcı, ilk kez bir afette kuryelerle çalıştığını ifade etmiş ve organizasyonlarına dair gözlemlerini paylaşmıştır:

“Kuryelerle afet zamanında çalışma deneyimini ilk kez İzmir’de yaşadım. Polis noktasında kuryelerin polisle pazarlık ettiğine tanık oldum. Bazı polisler içeri girmelerine izin vermek isterken bazıları bunu doğru bulmuyordu. Ama kuryeler bir biçimde polis noktasını geçmişlerdi çünkü içeride çok sayıda kurye gördüm. Epey malzeme yüklenip dağın yüksek yerlerine kadar gelmeye çalıştıklarını gördüm. Vatandaşlardan gelen malzemeleri büyük bir soğukkanlılık ve verimlilikle ihtiyaç sahiplerine dağıtmaya başladı kuryeler. Bir liderleri yoktu sanırım ama içgüdüsel olarak ihtiyaç olan her yerde vardılar. Aşağıda zaten ihtiyaç yok herkes orayı koordine edebiliyor. En sıcak bölgede ne ihtiyaç varsa durmaksızın alıp getirdiler. Biz orada çalışırken maksimum 5 dakikada bir moto kurye gelip “abi neye ihtiyacınız var” diye soruyordu. Sadece su içer misin demiyorlardı: “neye ihtiyacınız var” diyorlardı. Bu çok önemli bir şey bir sürü şeye ihtiyaç olabiliyordu. Tek tip değiliz beslenme ve sağlık yönünden farklı ihtiyaçlar olabiliyordu.

Belki yanlış ama bir arkadaşımız sigaram yok dedi gidip bulup onu da getirdi kuryeler. En ufak öfleme püfleme yoktu yüzlerinde.”

AHBAP’ta çalışan kurum temsilcisi de, ilk kez kuryelerle bir afet anında birlikte çalışma deneyimi bulduğunu ifade etmiş, ortak bir koordinasyonun oluşturulma sürecini aktarmıştır:

“... Zaten onlarla bir senedir görüşüyoruz biz afette nasıl çalışırız diye. Nasıl çalışacağımızı da bu afette görmüş olduk. Yani dört dörtlük çalışılıyormuş fazlasıyla. Şey oldu biz tatbikat mı yaparız, işte şöyle olur mu böyle olur mu, ufak tefek fikir ayrılıkları varken, zaten alanda çalışırız diye konuşuyorduk ama biz şeyi de yaşadık. Yaşadık gayet de şey, iyi yani. X’in yönlendirmesiyle işte arkadaşlar yanımıza geldi. Ben dedim ya bir boş bir alan bulup orada. Buraya gelsinler diye söyledim. Bütün malzemeleri oraya getirdiler. Bu yangına çok yakın ve bütün araçların geçtiği bir nokta. Yanımızda da boş büyük bir alan olduğu için arabalar hem yolu kapatmayacaktı, oraya arabalara söyledik. Giden müdahale arabalarına. Oradan malzeme aktarımı oldu. Çocuklar zaten malzeme aktarımı oldukça takviyelediler.”

Bornova Belediyesi’nde çalışan ve yangına müdahale ekibinde yer alan bir başka kişi de benzer bir şekilde kuryelerin koordineli hareket ettiklerini ifade etmiştir:

“Vallahi hepsi organizeydi sanki daha önceden planlanmış gibiydi. Ama ben hangi kuryeye sorduysam biz daha önce böyle bir şey yapmadık dedi. Hani ilk defa biz çıktık buraya. İşte ne bileyim Buca’dan gelen vardı, adam ta Foça’dan gelmiş yardıma, Güzelbahçe’den yardıma gelmiş, ne bileyim İnciraltı’ndan yardıma gelmiş, orada kuryeyim abi dedi. Ne bileyim adam Urla’dan gelmiş, arası nereden baksan 50-60 kilometreden fazladır. Kemalpaşa’dan gelen kuryeler de vardı Yemek Sepeti’nden. Sanki kendi aralarında böyle organize olmuşlar da hani bunlar daha önceden organizeymiş gibi bir görüntü vardı. Valla moto kuryelerin hepsinden Allah razı olsun. WhatsApp grupları var zaten onların. Nerede ne olduğunu bizden haber alarak işte biz onlara söylüyoruz.”

2. Kuryelerin müdahale süreçlerine dair gözlemler

Kuryelerin yangına müdahale süreçlerinde belediye ve AFAD çatısı altında olanların deneyimleriyle, Hayvan Arama Kurtarma Derneği ve AHBAP çatısı altında olan kişilerin deneyimlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Hayvan Arama Kurtarma Derneği ve AHBAP, yangına müdahale eden kamu

görevlilerinin aralarında kurduğu telsiz sistemine entegre değildir. Bu nedenle kuryelerin bilgi paylaşımı veya telefonların çekmediği noktalarda fiziksel olarak başka ekipler arasında haberleşmeyi sağlamasının oldukça hayati olduğunu belirtmişlerdir:

“Yangın çok hızlı yön değiştirebiliyor kurye arkadaşlar alarm niteliğindeydi: En sıkıntılı bölgelerdeydiler yangın aşağıya doğru yayıldığında hemen kuryeler gelip insanları uyarıyorlardı. Kuryelerin alarm gibi işlevselliği olmasa belki çok fazla kayıp olabilirdi. Telsiz iletişimi olsa da misal biz itfaiye telsizine entegre değiliz ki. Kurye bir vatandaşı getirdi. O vatandaşın köyde desteğe ihtiyacı olan kişilerin bilgisini paylaşabilmesine kurye arkadaşımız vesile oldu.” (Hayvan Arama Kurtarma Derneği)

“Telefonun çekmediği, telsizle ulaşamadığımdan haberci olarak onları gönderiyorduk. O işi de şey yaptılar, fazlasıyla yaradı çocuklar.” (AHBAP)

“Hani burada yangının sönmesinde en önemli rollerden biri kuryeler. Haberleşmeyi sağlıyorlardı, kendi aralarında haberleşiyorlardı. İşte nerede eksik var nerede gedik var, nerede bir ihtiyaç var, her şeyi biliyorlardı.”

Kuryelerin haberleşmeyi sağlamalarının yanı sıra, her türlü ihtiyaç malzemelerinin dağıtımına dair verdikleri destekler de, yangına müdahale sürecinde yer alan kurumlar tarafından da benzer şekillerde ifade edilmiştir. Kuryelerin verdikleri desteklere ilişkin gözlemleri olan, görüşme yapılan kurum çalışanları da bu sürecin oldukça olumlu geçtiğini ifade etmişlerdir.

3. Arama kurtarma ekiplerinin kuryelerle ortak çalışmaya dair gözlem ve önerileri

Arama kurtarma ekiplerinin kuryelerin afet müdahalesindeki rollerine dair gözlemleri ve bu gözlemlerden yola çıkarak yaptığı öneriler olmuştur. Bu öneriler içinde afet eğitimi ve ilkyardım eğitimi en başta gelmektedir. Bunun pek çok kez dile getirilmesi, kuryelerin aldığı risklere dair gözlemlere dayanmaktadır:

“İyiymi ama en büyük sorun onlarla ilgili yukarıya çıkan gelmiyor. Yukarıya çıkan gelmiyor. Beş çocuk kayboldu orada kurye. Hepsi böyle daha çok genç. Yukarıya ekip gönderdim. Onları aradılar, buldular, zehirlenmişler. Gözler, öksürüyorlar falan. Baya kötüydü. Onlara işte biraz destek olduk. Aşağıya gönderdik onları. (AHBAP)

Bornova Belediyesi’nde çalışan kişi de motordan düşen, kolları yara bere içinde çok fazla kurye ile karşılaştığını ifade etmiştir.

AHBAP temsilcisinin kuryelerle ilgili gözlem ve önerileri oldukça ayrıntılıdır:

“Sadece şeyde sıkıntımız var. Şeyi anlatamıyoruz bazen çocuklara diyoruz. “Şimdilik durun.” diyoruz da durmuyorlar işte. Orada bir problem var. Sabah 5 artık yemek verecek yer kalmadı. “Hayır diyor hala millet aç” diyor. Biz gidiyoruz dağa çıkıyoruz, “adam açız” diyor. Kardeşim bak çalışırken 24 saat yemek yemezsin unutursun. Birisi uzatırsa alırsın, bu yangında çalışanın aklına gelmez. Orada çalıştıktan sonra arada dinlenmelerde ya da yanına bırakıp giderse, bizimkiler gidip neredeyse ağızlarına yedirmeye çalışıyor. Hortumu tutmaya çalışıyor. Onlar falan büyük şey. Şimdi bir de çamla ilgili bilmedikleri bir şey var. Çamın bir reçinesi var ya, akıyor. Onun bir de gazı var. O birikir birikir reçine de şey olur. Bazen burada gaz gibi alev alır. Birden çevrende seni alevin ortasında bırakır, ne olduğunu anlamazsın onu bilmiyorlar. En büyük şey o. Bir de sadece kask takıyorlar, montla tişörtle. Tişörtle gelme bari. Montun şeyi var hepimiz biliyoruz zaten. Bunları şey yapın. Bir şey olduğunda o ilk yanmada, o sizi korur.”

“Önce şey bunların doğru bildiği yanlışlar var, onlar anlatılır, depremde, yangındaki şeyler. Yani hasarlı bina ya da hasarlı yolda nasıl ilerlenir? Hasarlı bu üst geçit, alt geçit özellikle büyük şehirlerde çok ya, bunu nasıl kullanılmalı, kullanmamalı? Bir sokağa girdiğinde motoru bırakması gereken dakikalar var. Onları bilmesi gerekir. Yangında da işte anlattığım gibi bu aniden alev almalar, bir de orman araçlarının şeyi çok yüksek, boyları, arazi aracı olduğu için. Bunların altında kalma riskleri çok yüksek. Onlar falan anlatılmalı. Onlara bir de şey polis asker var da niye müsaade etmiyor? Bunlar konuşulmalı işte. Çocuklarında gönlü kırılmadan neden alana sokulmuyorlar, onlar anlatılmalı. Hangi durumlarda? Şimdi alanda şöyle bir şey var. Üç kısım var. Ben bunu oluştuğunu anlatıyorum çoğu insana anlamıyordu. Şimdi AHBAP’tan rapor istediler. Ona göre bir rapor hazırladık. İlk Yamanlar Koleji’nin önü, bir yuvarlak kavşak var, birinci nokta orasıydı. 200-300 metre yukarıda bir kavşak daha var. İkinci nokta orasıydı. Onun yanında ikinci noktayı da geçebilirsiniz işte örnek bir şantiyesi vardı. Orası şey, insani yardımın, destek ekibinin olduğu yer. Kuryeler aslında ikinci noktaya kadar gelebilmeli. Ama onlar şey yapıyorlar. Ondan sonra bir üçüncü nokta vardı, yangın bölgesi, oraya çıkmaya çalışıyorlar. Ölüyle, yaralı ile uğraşırken ormanda yangınla uğraşırken aklına senin su yemek gelmiyor o anda. O adrenalinle o zaten unutuluyor. Onlar oraya gittiği zaman, birisi bir şey uzattığı zaman tabii alıyor çünkü daha ne zaman yemek yiyeceğini bilmiyorsun. O yüzden ne verseler alıyorsun. Onlar da onu gördüğü zaman

bu adamlar aç diye diyor ama işte o kimse için önemli değil. Çocuklara o anlatılmalı. Ve şey çok gönlü zengin hepsinin de, heyecanlı çocuklar. Bunlar da gerekli. İşte bu adamları kaybetmemek lazım, yani küstürmemek gerekiyor, gidiyoruz almıyorlar. İşte neden alınmadığını anlatırsak...”

Hayvan Arama Kurtarma Derneği de kuryelerin afetlerdeki rolünün daha verimli hale gelebilmesi için kuryelerin entegrasyonunun olacağı bir koordinasyon merkezi kurulması gerektiğini ifade etmiştir:

“Koordinasyon merkezi olmalı ve kuryeler telsizlerle koordine olması katkısı beş katına çıkarır. Deprem için de kuryelerin rolü muazzam. Bu da özel olarak planlansa belki binlerce hayat kurtulur. Moto kuryelerin bir merkezleri olsaydı orada gidip onlara derdim ki “gidip bulduğunuz kaplumbağaları bana getirin” eminim ki bir sürü gelirdi. Kılcal damarlarla bütün yangın bölgesine hakimdir kuryeler. İtfaiyeci, sağlıkçı, asker herkesle birebir temas halindeydiler. Bu muazzam bir şey bizim için. Böyle bir şey olsaydı yüzlerce hayvanın hayatı kurtulurdu.”

AFAD çatısı altında yangına müdahale eden bir başka kişi ise kuryelerin afetler için bir çanta bulundurması gerektiğini ifade etmiştir: “Ya benim istediğim şey şu mesela, kuryelerin çantası her zaman evinde hazır olsun. Benim evde çantam var bir tane. İçinde fenerimde var, telsiz normal telsiz eğitimleri alıyorsun, aldıktan sonra telsizin de olabiliyor. Yedek pillerim var sürekli çantamda. Kaskım var. Kask için yani bölgeye gittin de, senin koruması için kasklar var. O kasklardan alıyorsun. Benim çantamda full duruyor yani. Bütün kuryelerin bence bu şekilde bir çantası olması gerekiyor. Yani ekstra suyu olması gerekiyor. Yani atıştırmalar bir şeyler koymasına gerekiyor sürekli en azından, sürekli içinde durması gerekiyor. Çünkü yani ben o şekilim. Yani bir çakım var içinde duruyor, lazım olur diye. Ekstra fenerim var, içinde duruyor. Sürekli dizliklerim var, kolluklarım var. Sürekli çantanın içinde duruyor. Acil bir şey olduğunda şirket diyelim izin verdi ya da izin vermedi. Sen kendini bıraktın, ben gidiyorum yardıma dediğinde o çantanı alıp direkt çıkman gerekiyor. Yani gelip şey hazırlamaman, uğraşmaman gerekiyor. Ya ben ne alayım yanıma, düşüncesi yani şunu mı alsam bunu alsam. Onu düşünmeyin çantan hazır olacak her zaman evde.”

Arama kurtarma ekiplerinin ve/veya temsilcilerinin gözlem ve değerlendirmeleri, kuryelerle afet sahalarında yapılabilecek işbirliklerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Birlikte çalışma deneyimlerinin yan yana gelinerek tartışılması, sahadaki sinerjinin afetlere hazırlık planlarına da yansımalarına katkı sağlayacaktır.

4. BÖLÜM

ÖNERİLER

Türkiye’de yangınların sayısına ve büyüklüğüne, ayrıca son 5 yılda yaşanan depremlerin verdiği zararların boyutlarına bakılacak olursa, kamu otoritelerinin afetlere müdahale sürecini toplumsal hale getirecek çözümler üretmesi gerekmektedir.

İnsan hakları çerçevesinden afetlere bakıldığında, afetlerin önlenmesi ve afet sonrasında tüm onarım ve adaletin teminine ilişkin süreçler, devletlerin yükümlülüklerini ifade etmektedir. Ancak bir diğer gerçeklik ise, afetlerin büyüklüğü ve sayıları, toplumsal bir dayanışmayı gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda afetler ile ilgili birçok aktörün hakları olduğu kadar, ödevleri de bulunmaktadır.

Kuryelerin afetlere müdahalesinin ve afetlerdeki işlevinin daha görünür hale gelmeye başladığı pandemi ve deprem dönemlerinden bu yana ise kuryelerin bu süreçlere nasıl entegre edilebileceği; yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri ve kamu otoriteleri nezdinde tartışılmaya başlanmıştır.

Bu araştırma kapsamında kamu otoritelerine, platform şirketlerine, moto kurye örgütlenmelerine ve moto kuryelere yönelik ortaya çıkan öneriler şunlardır:

Kamu Otoritelerine Öneriler

Kamu otoritelerinin, kuryelerin afetlere müdahale sürecinde ortak bir koordinasyon kurması önemli olduğu kadar, insan hakları yükümlülükleri doğrultusunda kuryelerin yaşam hakkını koruyacak her türlü önlemi de alması gerekmektedir. Aynı zamanda bütün afete müdahale sürecinin koordinasyonu, insani yardım malzemelerinin dağıtım ve temel hakların hayata geçmesini sağlayacak her türlü hizmeti sağlamak, yine devletlerin yükümlülüğüdür. Bu kapsamda, aşağıda kuryelerle ilişkili olarak sunulan önerilerin tamamına yakını, aynı zamanda devletin yükümlülüklerini de ifade etmektedir. Bununla birlikte kamu otoritelerine yönelik tüm öneriler,

kuryelerin afetlere müdahale ederken kamu otoriteleri ile birlikte çalışma ve afetlere karşı ortak bir dayanışma kurma çabasını temsil etmektedir.

Kamu otoritelerinin, kuryeleri afetlere müdahale sürecine entegre edecek çözümler bulması gerekmektedir. Bu kapsamda öncelikle ortak bir koordinasyon kurulması sağlıklı olacaktır. Hayvan Arama Kurtarma Derneği temsilcisinin ifade ettiği gibi kamu görevlilerinin telsiz sistemine görev alacağı kesin olan kuryelerin de entegre edilmesi mümkündür. Bu anlamda afetlerde görev alacak kişilerin kaydını yapacak yerel bir kayıt sisteminin oluşturulması ve alanlara giriş-çıkışlarda kullanılması gerekmektedir.

Bir diğer konu ise, kuryelerin bedensel ve ruhsal sağlıklarını koruyacak tedbirlerin alınmasıdır. Kuryelerin anlatımları ve alanda görev alan kurum temsilcilerinin aktarımlarına göre kuryelerin yangından korunacak ekipmanları bulunmamaktadır. Bu kapsamda kuryelere ekipmanlar verilmesi ve periyodik olarak molaların yapılması konusunda sistematik bir düzen oluşturulması gerekmektedir. Afetlerden sonra ise, destek veren kuryelerin ihtiyaç duydukları halde alabilecekleri bir psikososyal desteğin sağlanması, kuryeler açısından güçlendirici olacaktır.

Afetten etkilenen insanlara verilecek olan insani yardımlar için ayrı, yangına müdahale ekiplerine dağıtılacak olan malzeme ve gıda takviyesi için ayrı noktaların oluşturulması mümkündür.

Yaralı kişilerin taşınmasında, eğer ambulansın erişebileceği alanlar değilse, en az bir sağlık personelinin yaralıları taşıyan kuryelere eşlik etmesi, risklerin tamamen ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Afet ve/veya ilk yardım eğitimi olmayan kuryelere ilkyardım, afet alanında dikkat edilmesi gerekenlere dair temel ve kısa bilgilendirmelerin yapılması gerekmektedir.

Kuryelerin kendi ceplerinden gıda ve tıbbi malzemeler alması yerine, kamu otoriteleri tarafından çeşitli noktalarda kuryelerin dağıtımına açık tedarik alanlarının oluşturulması, kuryeleri ekonomik bir kayıptan kurtardığı gibi, dağıtım yapılan malzemelerin ve bölgelerin kaydının tutulabilmesini de olanaklı hale getirebilir.

Platform Şirketlerine Öneriler

İzmir’de gerçekleşen yangınlara müdahale sürecine kuryeler, motorlarında çalıştıkları platform şirketlerinin logosunun olduğu sepet ve yeleklerle dahil olmuştur. Bu durum, halk açısından şirketlerin bu sürece destek olduğuna ilişkin bir imaj oluşturmuştur. Ancak hakikat bu şekilde değildir. Moto kuryeler yangın bölgesine kendi inisiyatifleri ve kurye gruplarından organize olarak gönüllü şekilde gitmiştir. Ayrıca motosiklet sepetlerini ve yelekleri de kendi paraları ile almalarının bir zorunluluk olduğunu da hatırlatmakta fayda var.

Kuryelerin yarısı yangına müdahale süreçlerine mesaiden sonra dahil olabildiğini ifade etmiştir. Kuryeler, ekip şeflerine yangına müdahale sürecine dahil olacaklarını paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Kuryelerin yarısından çoğu sipariş almayı kendi isteği ile sonlandırıp sistemlerini kapatabildiklerini söylemiş ancak sistemlerini kapattıkları zaman paket başı prim sistemi ile çalıştıklarından kaynaklı performans puanları da düşebilmektedir. Kuryeler, yangına müdahale için gittikleri günler boyunca her şeyi ekonomik olarak kendileri karşılamış ve bir yandan da çalışmayarak ekonomik kayba uğramıştır. Kuryeler, çalıştıkları şirketlerin bu afet sürecinde çalışmadıkları saat ve günler için herhangi bir destekte bulunmadığını ifade etmiştir. Bu durumun kendilerini zorladığını ve bu süreçte desteklenmeye ihtiyaç duyduklarını dile getirmişlerdir.

Kuryeler, şirketlerin afetlerle ilgili bir acil durum protokolü oluşturmaları gerektiğini düşünmektedir. Bu kapsamda, her şirketin kendilerine bağlı çalışan kuryeler arasından gönüllü olanlarla afetlere müdahale ekipleri oluşturması anlamlı olabilir. Bu kapsamda kamu otoriteleri ile şirketler ortaklaşarak kuryelerin afetlere yönelik gerekli eğitimlerini tamamlamaları için desteklenmeleri sağlanabilir.

Afetlerle ilgili eğitimlerin türleri ve süreleri de değişkenlik göstermektedir. Bu süreçlerde de şirketlerin kuryelerine ücretli izin vermesi ve eğitimlerin gerçekleşebilmesi için organizasyonel destek sunması, ücretli eğitim ve sertifikasyon için de sorumluluk üstlenmesi kolaylaştırıcı olacaktır.

Moto Kurye Örgütlenmelerine Öneriler

Moto kurye örgütlenmeleri, çalışma alanlarında afet deneyimi olan kuryeleri bir araya getirmeli, üyeleri ile birlikte “afet hazırlık planı” oluşturmak için harekete geçmelidir.

Moto kurye örgütlenmeleri, İçişleri Bakanlığı’na bağlı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı başta olmak üzere, yerel yönetimlere bağlı Afet İşleri Daire Başkanlıkları, AFAD, OGM gibi kurumlar ile diyaloglar kurmalı, afetlere hazırlıklar için kuryelerle birlikte eylem planları oluşturmalıdır.

Kurye örgütlenmeleri, afetlere hazırlık için platform şirketlerinin “acil durum protokolü” hazırlamaları konusunda kamuoyu baskısı kurmalıdır.

Moto Kuryelere Öneriler

Gönüllü moto kuryelerin, öncelikli olarak “Temel Afet Bilinci”, “Temel İlk Yardım Bilgisi”, “Temel Yangın Bilgisi”, “Kriz Yönetimi Bilgisi” eğitimleri başta olmak üzere gerekli afet eğitimleri alması gerekmektedir.

Moto kuryeler, afet anında eğer sahada yetkililer varsa ve bir koordinasyon merkezi kurulmuşsa onların yönlendirmelerini esas almalıdır. Topluluk liderleri tarafından eğitimsiz kuryelerin duygusal tutum ve davranışları engellenmeli, kuryeler yapabilecekleri işlere yönlendirilmelidir.

Afet eğitimlerini ilerletmek isteyen gönüllü moto kuryeler, yerel yönetimler, kurye örgütlenmeleri ve şirketlerin işbirliği ile sertifikalandırılarak akredite edilmek, afet süreçlerinde koordinasyon merkezinin parçası olmak için ilgililerden bunun talep edilmesi oldukça anlamlı olacaktır.

SON SÖZ

İzmir’de yaşanan yangın, daha önce yaşanan afetlerde olduğu gibi ne kadar hızlı harekete geçebildiğini, örgütlenebildiğini ve ihtiyaç olan tüm konulara dair sorumluluklar almak için çabaladığını yeniden hatırlattı.

Yangın, aynı zamanda kuryelerin afetlere hazırlık süreçlerinde koordinasyona dahil edilse daha verimli olabileceğini de gösterdi. Çünkü yangın yanarken, uzun süre yangın söndürmeye çalışan bir görevlinin ihtiyaç duyduğu suyu veya bir sandviçi götürecek birilerine de ihtiyaç olduğu görülüyor.

Bir hortum taşınacağı zaman kalabalık bir insan gücüne, bir yanık kremi arazi yollarına motoruyla girip götürebilecek bir insan gücüne ihtiyaç olduğu anlaşılıyor.

Kuryeler, entegre olmadıkları koordinasyon sistemine, gördükleri her görevliye ihtiyaçları sorup, kendi aralarında ihtiyaçları güncel bir şekilde paylaşarak kendi koordinasyon sistemini oluşturmaya çalıştı ve diğer kurumlardaki insanların gözlemlerine göre de bunu olabilecek en iyi şekilde başardılar. Ancak bu potansiyelin tamamen bireysel çabalarla yürütülmesi sürdürülebilir değildir. Bu yüzden yerel yönetimlerin, AFAD gibi resmi afet müdahale kurumlarının kuryelerden oluşan gönüllü ağları oluşturması büyük bir ihtiyaçtır.

“Yani bir sivil toplum örgütü kurarak her şehirde, her bölgede bunu sağlayabilir. Oraya kayıt olan, oraya üye olan herkesi yangın bölgesine gitmesi için destek sağlayabilir. Afet bölgesindeki belediye, o bölgedeki kuryelerle iletişime geçip bir destek sağlamalarını sağlayabilir diye düşünüyorum. Sonuçta bir su var mesela, bunun ormancıya gitmesi gerekiyor. Bunu götürecek kimse yok çünkü herkes bir şey yapıyor. Kim götürebilir? O bölgedeki kuryeler. Hepsini bir araya toplayıp bunu belediyenin organize etmesi gerekiyor. Yani kuryenin değil de biz kendimiz organize ediyoruz. Belediyenin veya devletin büyük olarak organize etmesi gerekiyor.”

Bu araştırma aynı zamanda, afet zamanlarında ihtiyaç duyulan bu lojistik desteğin plansız ve bireysel çabalarla beraber yürütüldüğünde hem gönüllülerin güvenliğini tehlikeye attığını, hem de yardımların etkin bir şekilde ulaşmasını zorlaştırdığını da gösterdi.

Kamu otoritelerinin ve yerel yönetimlerin, kuryelerin afetlere müdahale süreçlerine güvenli ve verimli bir şekilde dahil olabilmesi için alabilecekleri sorumluluklar olduğuna inanıyoruz.

Kuryelerin orman yangınlarına ve afetlere hazırlığının sistematik olarak organize edilmesinde ve denetlenmesinde kurye dernekleri ve sendikalarının özel bir misyon yüklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Orman yangınlarına müdahale deneyimlerini tartışmak, raporda ortaya çıkan önerileri derinleştirmek ve geliştirmek için kurye örgütlenmelerinin, yöneticilerinin ve bölgede çalışan kuryelerin katıldığı bölgesel toplantılar organize edilmesini, ihtiyaç dahilinde benzer içerikte daha geniş katılımlı online toplantıların düzenlenmesini önemsiyoruz.

Platform şirketlerinin ise, kuryelerin afetlerdeki etkin rolünü görerek, görev alacak kuryeler için tüm süreçleri kolaylaştırması, hatta desteklemesi gerektiğini ifade etmek istiyoruz.

Kuryelerin, 6 Şubat Depremi’nden sonra yaptığı gibi, tüm afetlerde kendi mesleki deneyimleri ve organizasyon ağlarını, aktif yurttaşlık temelinde toplumsal dayanışma için kullanmaya devam edeceğini biliyoruz. Bu bağlamda Kurye Hakları Derneği olarak, moto kuryelerin mesleki sorunlarının yanı sıra, aktif yurttaşlık perspektifiyle afet çalışmalarındaki rollerine ve deneyimlerine özgü raporlamaları gerçekleştirmeye devam edeceğiz.

İzmir Orman Yangınlarında
GÖNÜLLÜ KURYELERİN
DENEYİMLERİ
RAPORU

Kurye Hakları Derneği

Adres: Osmanağa Mah. Serasker Caddesi.
No:33 (Serasker Han) Kat:4 Daire: 27
Kadıköy - İstanbul

E-mail: kuryehaklaridernegi@gmail.com

Yayın Tarihi: Nisan, 2025

kuryehaklari.org